Deloitte.

SCHULDENLAB NL

COVID-19 en schuldenproblematiek in Nederland

Onderzoek en oplossingsrichtingen voor een gezamenlijk actieplan | 16 juni 2020

Na consultatie van onder meer:

Nederlandse Vereniging van Banken

NIBUD

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Wijzer in geldzaken

nvvk Vereniging voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren

VNG

Voorwoord

Een miljoen Nederlanders ervaart dagelijks een harde realiteit. Ze kampen met problematische schulden en liggen daar vaak wakker van. Zonder gerichte maatregelen zal deze groep groeien als gevolg van de economische gevolgen van het Coronavirus.

Voor die conclusie is weinig onderzoek nodig: het vloeit simpelweg voort uit de voorspelde economische krimp. Niettemin is het wel essentieel meer inzicht te hebben in aard en omvang van de golf die op ons af komt om er goed op te anticiperen. Precies daarom heeft SchuldenLabNL samen met Deloitte in kaart gebracht hoe urgent de situatie is, om welke aantallen het gaat en welke groepen het meest kwetsbaar zijn. Gewapend met die inzichten is het mogelijk om de beste beslissingen te nemen om het probleem te lijf te gaan.

Het onderzoek legt ondubbelzinnig de urgentie bloot. Zo zijn er de nodige onzekerheden over de precieze impact, maar het feit dat tussen de 368.000 en 822.000 mensen dit jaar een significant en langdurig verlies van inkomen zullen ervaren geeft de urgentie goed weer. Meer dan ooit tevoren is deze groep heterogeen samengesteld qua sector, leeftijd en regio. Onder hen zijn ook veel zelfstandigen en/of flexkrachten. Een groot deel van de risicogroep heeft geen mogelijkheden om uitgaven omlaag te brengen en beschikt ook niet over een financiële buffer. Ook is duidelijk dat het merendeel van de probleemgroep nog niet ‘zichtbaar’ is bij de instanties.

Gemeenten en hulporganisaties moeten dus rekening houden met een enorme toestroom van mensen met geldproblemen en schulden. Dat is uitdagend voor een hulpverleningsketen die de afgelopen jaren al kampte met flinke uitdagingen en een versnipperde aanpak.

De inzichten in dit rapport zijn slechts een eerste stap in de samenwerking tussen publieke en private partijen om dit grote maatschappelijke thema aan te pakken. Het rapport identificeert oplossingsrichtingen die de komende tijd nader verkend zullen worden. Want de ambitie van SchuldenLabNL - een schuldenzorgvrij Nederland – mag juist in deze bijzondere tijd niet uit het oog worden verloren.

Gerrit Zalm
Voorzitter SchuldenLabNL

Hans Honig
CEO Deloitte Nederland

Het doel is om gezamenlijk op te trekken om de ‘boeggolf’ van mensen met schulden als gevolg van COVID-19 te lijf te gaan

In maart 2020 zouden private en publieke partijen een pact voor een **schuldenzorgvrij Nederland** sluiten. De COVID-19 crisis noopte tot het opnieuw doordenken van de gezamenlijke aanpak.

SchuldenLabNL heeft als onafhankelijke stichting hierin op verzoek van de partners het voortouw genomen, met **Deloitte** als penvoerder voor het actieplan.

De afgelopen maand is input opgehaald uit diverse bronnen en in gesprekken met onder meer **NVB**, **NIBUD**, **NVVK**, **VNG, Wijzer in Geldzaken,** ministerie van **SZW**, **Manifestgroep,** verschillende **gemeenten** en andere organisaties

Het actieplan is gericht op het vormen van een **privaat publieke samenwerking** die aan oplossingen werkt om schuldenproblematiek voor huishoudens te voorkomen of te bestrijden

De oplossingsrichtingen in dit actieplan zijn zoveel mogelijk **actiegericht** (opschalen, versnellen, initiëren); dit past bij de aard, omvang en urgentie van de uitdaging waar we voor staan

De ambitie is om extra aandacht te besteden aan het **concretiseren** van 6 oplossingsrichtingen naast alle reeds lopende trajecten waarvoor dit actieplan als input kan worden gebruikt. Samenwerking is het devies.

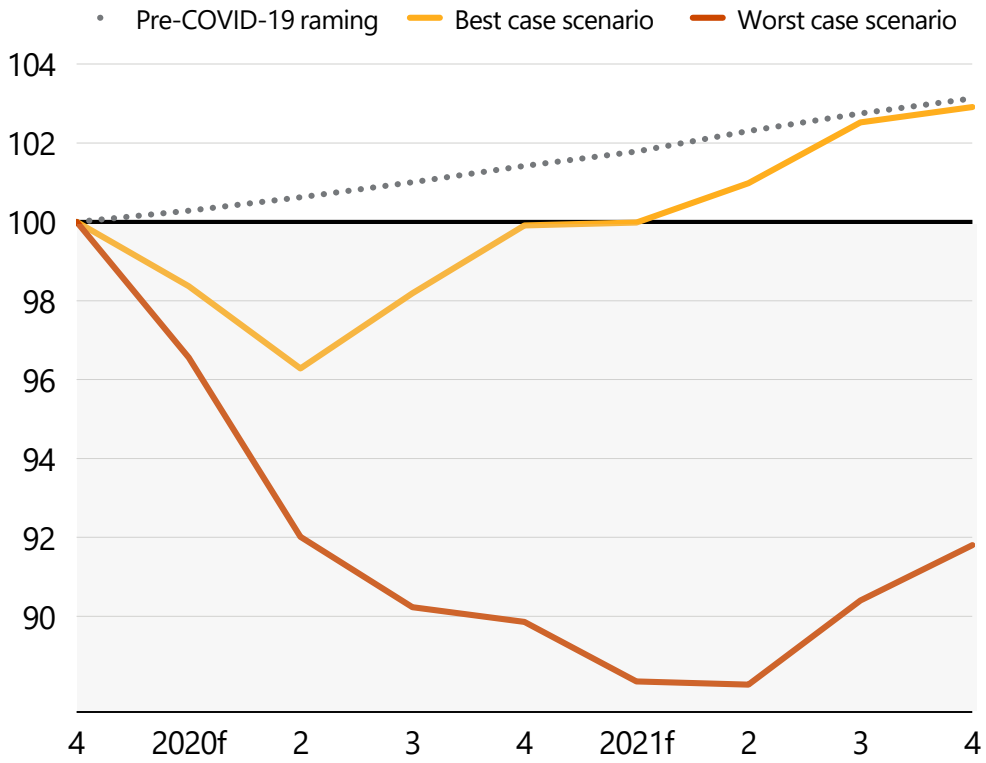
1. Impact van COVID-19

Een ‘boeggolf’ van additionele schuldenproblematiek

Als gevolg van COVID-19 belandt Nederland in 2020 in een recessie, die mogelijk doorzet in 2021

Verwachte BBP NL(1, 2) (index, Q4 2019 = 100)

f = forecast

- Er is nog **veel onzekerheid** over de exacte economische impact van COVID-19
- Echter, in alle tot dusver bekende scenario's treedt in Nederland een **recessie op in 2020**, die ofwel herstelt ofwel doorzet in 2021
- Deze economische terugval is het gevolg van:
  - **Beperking van consumptie en productie** door de 1,5m maatschappij
  - **Afname van de internationale handel** met zo'n 10-16% in 2020(3)
  - **Minder vertrouwen** bij huishoudens en bedrijven

(1) Op basis van respectievelijk CPB scenario 1 ("best case") en scenario 4 ("worst case") zoals gepresenteerd in maart 2020; (2) Recente DNB raming van juni 2020 gaat uit van andere cijfers, maar vergelijkbare scenario's;
(3) O.b.v. Europese Commissie raming van 27 mei 2020, voorspelling WTO van begin april ligt op 13-32% in 2020.
Bronnen: CPB Scenario's 2020; WTO; EC

Er zijn maatregelen genomen om de impact hiervan tijdelijk op te vangen

Tijdelijke COVID-19 maatregelen(1)

Opvang van verlies in inkomen(2)

1. Uitbraakfase (maart – juni ‘20)

Financiële regelingen die doorlopen in fase 2

- NOW-regeling (90% van loonkosten werkgevers), aangepaste voorwaarden in fase 2
- TOZO-regeling (sociaal minimum zelfstandigen), aangepaste voorwaarden in fase 2
- Belastingmaatregelen (zoals verlaging belastingrente)
- Kredieten en garanties (BMKB, GO, KKC, COL, Qredits)

- TOGS: eenmalige gift van 4.000 euro (belastingvrij) voor ondernemers direct geraakt door maatregelen

2. Overgangsfase (juli – sept ‘20)

Nieuwe Financiële regelingen

- Tegemoetkoming vaste lasten MKB (opvolger TOGS), met name voor horeca, recreatie, evenementen, kermissen, podia en theaters
- NL leert door; kosteloze (online) om- en bijscholing en ontwikkeladviezen voor iedereen die door de crisis is geraakt
- Tijdelijke Overbruggingsregeling voor Flexibele Arbeidskrachten (TOFA)

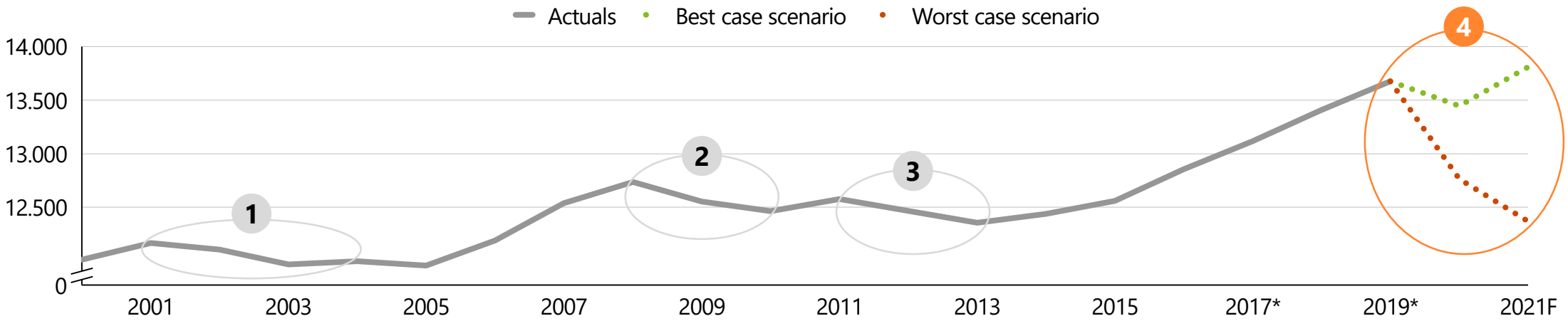
Uitgaven verminderen

- Banken bieden uitstel van aflossing voor leningen
  - Tot nu toe 19.000 betaalpauzes op hypotheken en 11.000 op consumptieve leningen
  - 128.000 bedrijven hebben uitstel van aflossing gekregen
- Belastingdienst verleent uitstel van betaling aan ondernemers
- Flexibele betalingsregelingen door bedrijven en woningcorporaties en tijdelijk minder huisuitzettingen

(1) Betreft hier een overzicht van COVID-19 overheidsmaatregelen op hoofdlijnen; (2) Voor bepaalde sectoren is er aanvullende steun vanuit de overheid.
Bronnen: Rijksoverheid; CPB

Echter, naar verwachting zal COVID-19 toch een daling van de werkgelegenheid teweeg brengen, mogelijk historisch sterk

Werkgelegenheid in aantal uren (2000 – 2021f, mln)

1 De **dot-com crisis** leidde tot een daling in werkgelegenheid van -1,4% in de periode 2001-2004

2 De **krediet crisis** in 2008 resulteerde in een daling van de werkgelegenheid van -2,1% in de periode 2008-2010, deze daling was lager dan in eerste instantie werd verwacht

3 In 2011 volgde er een **tweede daling** van de werkgelegenheid van -1,8% in de periode 2011-2013

4 De **COVID-19 crisis** resulteert mogelijk in een daling van de werkgelegenheid van -1,4% tot -6,4% in 2020 en in het worst case scenario in 2021 met een verdere daling van -3,1%(1)

- Dit is een **historisch snelle daling** van de werkgelegenheid
- Door de contactbeperking wordt de **arbeidsmarkt direct geraakt**, anders dan voorgaande recessies

* Voorlopige cijfers. (1) Op basis van CPB scenario 1 (“best case”) en scenario 4 (“worst case”).
Bronnen: CPB Scenario’s zoals gepresenteerd in maart 2020; CBS.

De eerste tekenen van economisch zwaar weer in Nederland zijn al zichtbaar

Bruto binnenlands product (BBP)	**-1,7%**	*Q1 '20 vs Q4 '19*	• Grootste krimp sinds Q1 2009, toen het BBP met -3,6% daalde • Vooral toe te schrijven aan historische daling van binnenlandse consumptie met -6,7% in april '20 t.o.v. maart '20
Werkloosheid	**+17,2%**	*Apr '20 vs Mar '20*	• Totaal aantal werklozen 314.000 (3,4%) in april '20
WW-uitkeringen	**+16,7%**	*Apr '20 vs Mar '20*	• Totaal 292.000 uitkeringen (+16,7%), waarvan 74.000 nieuwe uitkeringen in april • Grootste toename in de schoonmaakbranche, uitzendbedrijven, detailhandel, cultuur, horeca en catering
Bijstandsuitkeringen	**+12,7%**	*Apr '20 vs Mar '20*	• In mar '20 steeg het aantal aanvragen bijstand al 56% ten opzichte van feb '20 • De instroom in de bijstand is met name hoog bij de leeftijdscategorie tot 35 jaar
Levensonderhoud uitkeringen ZZP(1)	**343k**	*n.v.t.*	• 343.000 aanvragen voor uitkeringen voor levensonderhoud van zelfstandigen tot en met 29 april '20 naar schatting van het ministerie van SZW
Faillissementen	**+1,2%**	*Mei '20 vs Mei '19*	• Groei potentieel hoger vanwege faillissementen die nog in het proces zijn (duurt meerdere weken)

(1) Gaat voornamelijk om uitkeringen in het kader van de nieuwe regeling Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandig Ondernemers; een deel is geregistreerd als algemene Besluit Bijstandverlening Zelfstandigen uitkering.
Bronnen: UWV; Ministerie SZW; Divosa; CBS

Vooral mensen in de cultuur sport en recreatie, horeca, vervoer, verhuur, (zakelijke) dienstverlening, en handel worden geraakt

Verwachte impact op werkgelegenheid* 2020

1. Cultuur, sport en recreatie 2. Horeca	Zeer grote krimp
3. Vervoer en opslag(1) 4. Verhuur en overige zakelijke diensten(2) 5. Overige dienstverlening(3) 6. Handel	Grote krimp
7. Industrie 8. Landbouw, bosbouw en visserij 9. Bouwnijverheid 10. Specialistische zakelijke diensten(4)	Gemiddelde krimp
11. Onroerend goed 12. Financiële dienstverlening 13. Onderwijs 14. Informatie en communicatie 15. Energievoorziening 16. Waterbedrijven en afvalbeheer 17. Extraterritoriale organisaties	Geen / kleine krimp
18. Gezondheids- en welzijnszorg 19. Openbaar bestuur en overheid	Groei

Eerste sectorale indicatoren 2020

Stijging WW-uitkeringen (April t.o.v. Maart '20)

1.	Schoonmaakbranche	+91%
2.	Uitzendbedrijven	+87%
3.	Detailhandel	+69%
4.	Cultuur	+67%
5.	Horeca en catering	+60%

Gem. opgegeven omzetverlies NOW (peildatum 3 juni '20)

1.	Horeca en catering	-81%
2.	Cultuur	-78%
3.	Zorg en welzijn**	-75%
4.	Detailhandel	-74%
5.	Commerciële dienstverlening	-61%

Aantal faillissementen excl. eenmanszaken (April '20)

1.	Handel	84
2.	Financiële instellingen	40
3.	Specialistische Zakelijke diensten	40
4.	Horeca	31
5.	Verhuur en overig zakelijk	26

*O.b.v. inschatting UWV, geclassificeerd naar SBI 2008 bedrijfstakken, en op enkele punten herijkt o.b.v. data van Rabobank en DNB. ** Doordat bepaalde zorg tijdelijk niet meer geleverd kon worden.
(1) Met name in luchtvaart en binnenvaart; (2) Betreft o.a. uitzendbureaus en reisbureaus; (3) Betreft o.a. persoonlijke dienstverlening (kappers, nagelstudio's); (4) Betreft o.a. reclamebureaus, architecten, en accountantskantoren.
Bronnen: UWV; Rabobank; DNB; Deloitte analyse

Kwetsbare arbeidsgroepen hierbinnen zijn mensen met een flexibele arbeidsvorm, laagopgeleiden, 35-minners, en 55-plussers

Kwetsbare arbeidsgroepen

Zelfstandigen	• Weinig werkzekerheid; behoren tot de 'flexibele schil' van bedrijven • Geen opbouw van WW-rechten, snelle terugval op bijstand
Flexwerkers	• Weinig werkzekerheid; behoren tot de 'flexibele schil' van bedrijven • Beperkte opbouw WW-rechten, beperkt persoonlijk vangnet(1), snelle terugval op bijstand
Laagopgeleiden	• Financiële redzaamheid onder laagopgeleiden is relatief minder groot
<35 jaar	• Geen of minder WW-rechten opgebouwd, snellere terugval op bijstand
>55 jaar	• Indien ontslagen komen 55-plussers lastiger weer aan een baan (op niveau) • Relatief meer WW-rechten opgebouwd

(1) Zie ook Rabobank enquête van april 2020 onder 12.000 klanten tussen de 20 en 45 jaar.

Deze groepen zijn oververtegenwoordigd in de 10 risico sectoren, echter met grote verschillen tussen subgroepen onderling

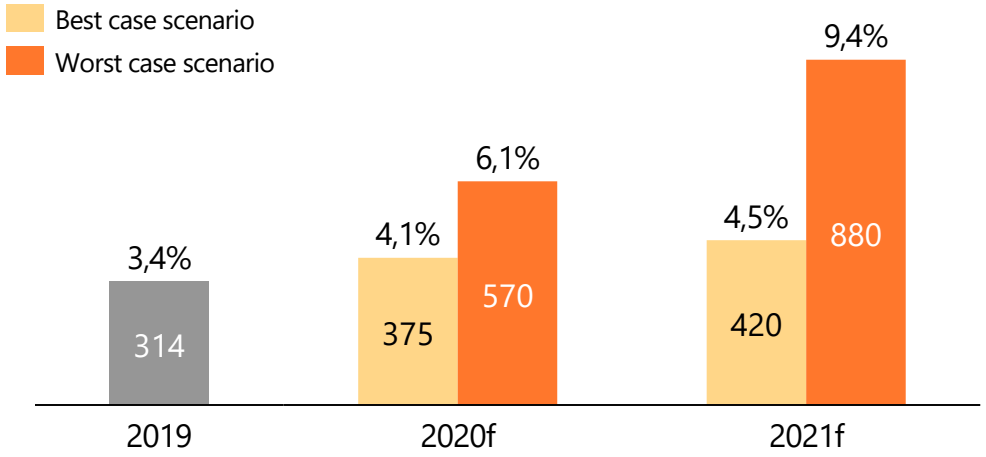
= Oververtegenwoordiging

Dwarsdoorsnede	Oververtegenwoordiging van risicogroepen	Werkzame beroepsbevolking		Leeftijd		Opleidingsniveau		Arbeidstype	
		Aantal (k)	Aandeel	<35	>55	Laag	Hoog	Flex	Zelfst.
Totaal Nederland		8.774	100%	36%	20%	20%	38%	27%	17%
10 risico sectoren(1)	• 35-minners • Laagopgeleiden • Flexwerkers en zelfstandigen	5.029	61%	39%	19%	27%	28%	31%	20%
Subgroep A Horeca, handel, verhuur en overig zakelijk	• 35-minners • Laagopgeleiden • Flexwerkers	2.177	27%	51%	14%	34%	19%	41%	14%
Subgroep B Industrie, vervoer en opslag	• 55-plussers • Laagopgeleiden	1.249	15%	28%	24%	28%	24%	22%	8%
Subgroep C Cultuur (e.d.) en specialistische zakelijke diensten	• Zelfstandigen	843	10%	34%	21%	8%	62%	24%	39%
Subgroep D Bouw, landbouw (e.d.) en overige diensten	• 55-plussers • Laagopgeleiden • Zelfstandigen	760	9%	29%	23%	28%	19%	24%	38%

(1) Zie slide 8, op basis van inschatting UWV, geclassificeerd naar SBI 2008 bedrijfstakken, en op enkele punten herijkt o.b.v. data van Rabobank en DNB.
Bron: CBS; Deloitte analyse

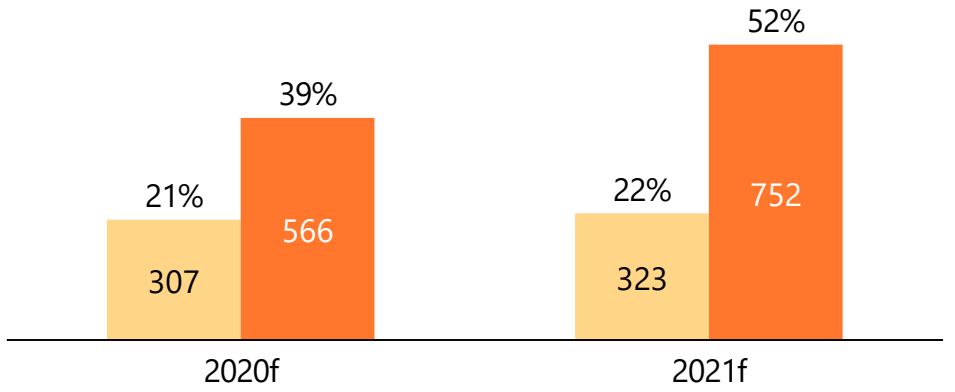
Naar verwachting zullen zo'n 368 – 822 duizend mensen in 2020 een significant en langdurig verlies van inkomen ervaren

Groei werkloosheid NL
('20f – '21forecast, '000, % van beroepsbevolking)

- Er ontstaat al direct in 2020 een verwachte **toename van de werkloosheid met 61 tot 256 duizend mensen** ten opzichte van 2019
- **In 2021 komen daar nog 45 tot 310 duizend mensen bij** t.o.v. 2020

Cum. zelfstandigen met inkomstenterugval(1) NL
('20f – '21f, '000, % van totaal zelfstandigen)

- **In 2020** zullen naar verwachting 21-39% van ZZP'ers een langdurige significante inkomstenterugval ervaren, oftewel **307 tot 566 duizend mensen**
- **In 2021** zullen naar verwachting daar **nog 16 tot 186 duizend mensen bij** ten opzichte van 2020

(1) Op basis van verwachte impact op aantal zelfstandigen met >30% inkomstenterugval voor >3 maanden per SBI bedrijfstak/branche.
Bronnen: CPB Scenario's 2020; CBS; Rabobank; UWV; DNB; Deloitte analyse

Doordat uitgaven niet voor iedereen evenredig kunnen dalen en buffers onvoldoende zijn, neemt het risico op schulden toe

Oorzaken hoger risico op schuld door COVID-19

- **Door werkloosheid vallen inkomsten terug naar 70% van het dagloon**, en langdurig werklozen, schoolverlaters en flexwerkers zakken sneller door naar bijstandsniveau
- **Zelfstandigen zonder werk** kunnen op een minder groot sociaal vangnet een beroep doen

- **Zo'n 2/3 van huishoudelijke uitgaven zijn vaste lasten of voorzien in eerste levensbehoeften en zijn lastig te verlagen**(1) zoals huur, zorg, onderwijs, of g/w/l
- **Zo'n 1/3 van uitgaven is incidenteel en/of niet-essentieel en relatief makkelijk te verlagen**, zoals sport, restaurants, hotels, en huishoudelijk apparaten

- **Op dit moment is het nog onduidelijk hoelang de COVID-19 crisis precies zal duren**, echter de verwachting is minimaal een impact op ons leven in de komende 6-18 maanden

- **Financiële reserves zorgen er voor dat een disbalans tijdelijk kan worden opgevangen,** maar de COVID-19 crisis duurt zeker 6-18 maanden of nog langer
- **Ongeveer 1/3 van de NL huishoudens had pre-COVID-19 onvoldoende reserves**(2);
- **Anderzijds wordt er door COVID-19 meer gespaard**; in april '20 netto 3,8 miljard euro

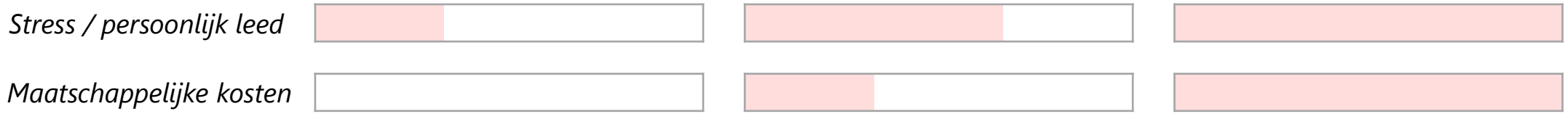
(1) CBS bestedingscategorieën 1, 4, 7, 10, 12, en 13; (2) Zo'n 2,7m van de 7,7m huishoudens heeft een te klein vermogen als buffer op basis van Nibud advies van tussen de 3.400 – 5.200 euro afhankelijk van samenstelling huishouden.
Bronnen: CBS; Nibud; Deloitte analyse

Als de disbalans tussen inkomen en uitgaven langdurig aanhoudt kan dit uiteindelijk leiden tot problematische schuld

Gradaties in schuldproblematiek

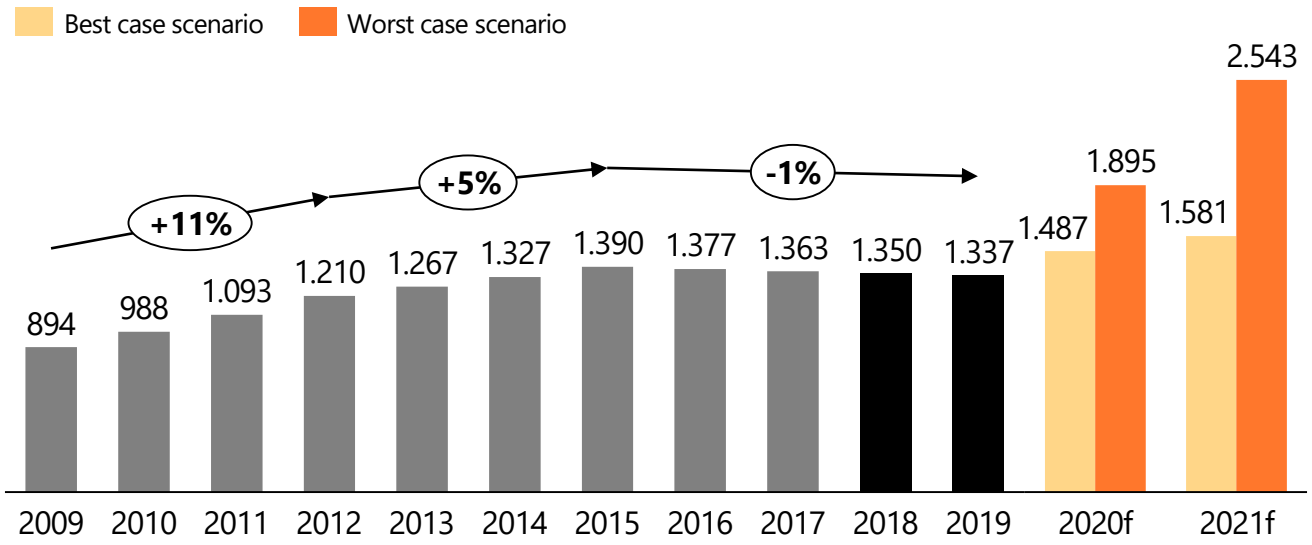
Langere disbalans leidt tot verergering problematiek

0 Zorgenvrij	**I** Tijdelijke disbalans	**II** Betalingsproblematiek	**III** Problematische schuld
• Inkomsten en uitgaven zijn in gezonde balans • Geen geldzorgen	• Tijdelijk minder inkomen dan uitgaven • Disbalans kan worden opgevangen met financiële reserves	• Financiële reserves zijn ontoereikend om disbalans op te vangen • Betalingsachterstanden en rood staan tot gevolg	• Onvoldoende middelen om aan alle financiële verplichtingen te voldoen binnen afzienbare tijd • Problemen lopen op, zowel persoonlijk en maatschappelijk

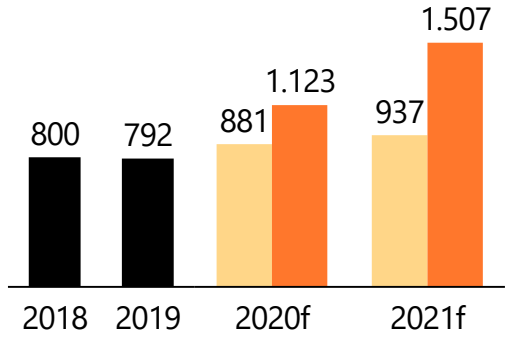

Door COVID-19 groeit het aantal huishoudens met schuld in 2021 naar tussen de 1,5 en 2,6 miljoen; hiervan is 41% problematisch

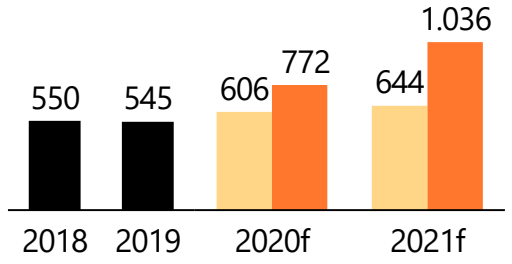
Totaal huishoudens met schuld NL(1)
(2018 – 2021f, '000)

waarvan 59% beginnend

waarvan 41% problematisch

- Voor de voorspellingen is gebruikt gemaakt van de verhouding tussen toename werkloosheid en toename huishoudens met schuld(2) tijdens de crisisjaren 2009 – 2012
- Op basis van deze historische verhouding én de werkloosheidsvoorspellingen van het CPB is een best en worst case scenario huishoudens met schuld geschat voor 2020 en 2021 in NL

(1) Schatting 2010 en 2011 o.b.v. CAGR '09-'12, 2013 en 2014 o.b.v. CAGR '12-'15, 2016 en 2017 en 2019 o.b.v. CAGR '15-'18; (2) Correlatiecoëfficiënt 0.87 tussen werkloosheid en huishoudens met schuld in periode 2009 – 2012.
Bronnen: Panteia; CBS; NIBUD; Deloitte analyse

En de samenstelling van de populatie huishoudens met schuld zal deels veranderen

Huidige schulphulpaanvragers NL

66% heeft een minimumloon of lager, en 52% is afhankelijk van een uitkering

71% is alleenstaand

89% heeft geen eigen huis

64% valt onder een ‘bijzondere doelgroep’ zoals licht verstandelijke beperking, laaggeletterd, of GGZ-problematiek

Impact COVID-19

- **Al bekende kwetsbare groepen zullen extra worden geraakt** en verder in financiële problemen raken
- Relatief gezien **veel ZZP’ers zullen worden geraakt**; een gemengde groep met lager en hoger opgeleiden
- Relatief gezien **veel flexwerkers, 35-minners, en schoolverlaters** zullen worden geraakt; en deze groep kan in mindere mate terugvallen op WW-rechten
- Een groep **55-plussers** zal erbij komen die na ontslag moeite heeft om opnieuw aan een baan te komen
- Tot slot bestaat er **een risico** dat relatief zelfredzame mensen **bij langdurige schuldproblematiek** meer kenmerken van de huidige populatie gaan vertonen

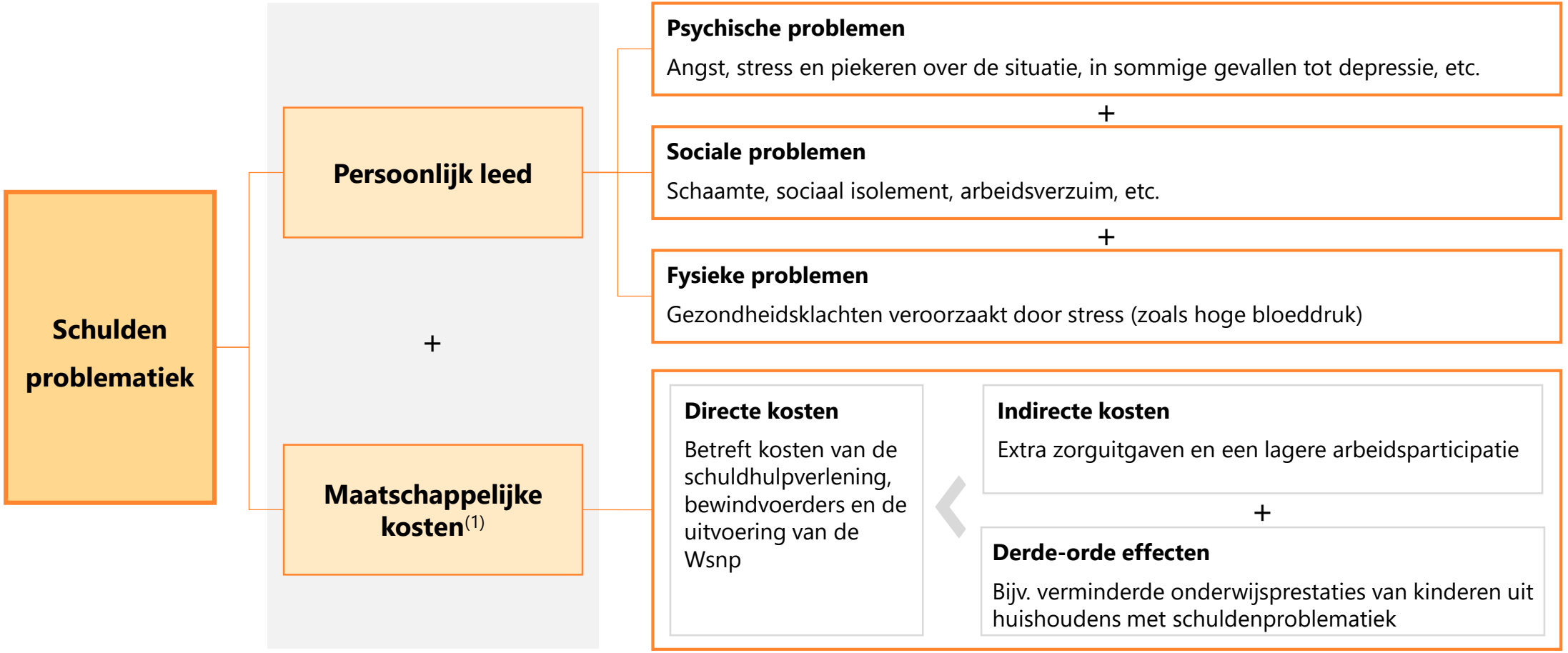
* Ook tijdens de vorige crisis tussen 2009 en 2013 veranderde de samenstelling van huishoudens met risico op problematische schuld, namelijk; hoger opleidingsniveau, hoger inkomen, meer huiseigenaren, en meer jongeren.
Bronnen: Ministerie van Sociale Zaken; CBS; Gemeente Amsterdam; NVVK; Deloitte analyse

2. Huidige systeem

Op dit moment zijn we in Nederland onvoldoende voorbereid om het tij te keren

Problematische schulden leiden tot persoonlijk leed, maar ook tot directe en indirecte maatschappelijke kosten

(1) Totaal maatschappelijke kosten zijn door dhr. Fransman van De Argumentenfrabriek geschat op 17 miljard, waarvan 1 miljard aan uitvoering, 8 miljard extra uitkeringen, en 6 miljard gemiste economische groei door arbeidsverzuim.
Bron: ESB; Nibud

Schuldhulp richt zich in Nederland op alle fases van betaal- en schuldproblematiek

	0 Zorgenvrij	I Tijdelijke disbalans	II Betalingsproblematiek	III Problematische schuld
Doel	**Stimuleren** van financiële redzaamheid(1)	**Voorkomen** van betaal-problemen door de tijdelijke disbalans te verhelpen	**Ingrijpen** bij beginnende schuld om problematische schuld te voorkomen	**Oplossen** van problematische schuld en leveren nazorg
Aanpak	• Goed gedrag • Kennis en kunde voor managen van eigen financiën • Transparantie over risico's van financiële producten	• Tijdelijke inkomens-ondersteuning door overheid • Uitstel van betalingen door crediteuren • Kennis en kunde voor terugbrengen uitgaven	• Vroegsignalering van betalingsproblematiek • Kennis en kunde voor eigen schuldproblematiek aanpakken • Doorverwijzing naar schulphulpverlening	• Stabilisatieperiode om schuldoploop te bevriezen en overzicht te creëren • Betaalregeling 36 maanden op basis van aflossingscapaciteit • Nazorg om terugval te voorkomen
Trekkende stakeholder	Rijk / Gemeenten / organisaties als NIBUD, Wijzer in Geldzaken	Rijk / Crediteuren / Gemeenten	Hulpverleners / Gemeenten / organisaties als NVVK, NIBUD en de Nederlandse Schuldhulproute	Gemeenten / Rijk / Hulpverlening (nazorg)

Voorkomen is beter dan genezen

(1) Volgens het Nibud is iemand financieel redzaam wanneer diegene 'weloverwogen keuzes maakt, zodanig dat diens financiën in balans zijn op zowel korte als op lange termijn'. (2) 'Vrij Te Laten Bedrag', ca 95% van bijstandsnorm.

Er zijn veel partijen en initiatieven betrokken bij de aanpak van schuldproblematiek

Selectie van partijen en rollen in schuldhulpverlening

Rijksoverheid

- Wet- en regelgeving
- Kaderstelling
- Borgstelling / kredieten

Gemeenten

- Uitvoering beleid schuldhulpverlening
- Vroegsignalering

Private schuldeisers

Banken, Wooncorporaties, etc.

- Betaalregelingen
- Vroegsignalering

Private initiatieven

Van Schulden naar Kansen, bewindvoerders, deurwaarders, etc.

- Schuldhulp
- Dienstverlening

Rechtspraak

- Besluit wettelijke schuldsanering

Hulpverlenende instanties

NVVK, Nibud, Divosa, SchuldenlabNL, Schuldhulpmaatje, etc.

- Schuldhulp en informatievoorziening
- Belangenbehartiging en lobbyen bij het Rijk

Publieke schuldeisers

UWV, CJIB, SVB, CAK, DUO, Belastingdienst, etc.

- Betaalregelingen
- Uitvoering beleid (i.e. sociale zekerheid)
- Vroegsignalering

Echter, al vóór COVID-19 kampte de hulpverleningsketen met significante uitdagingen

Structurele uitdagingen schuldhulpverlening NL

Niet / laat bereiken

- **Schuldhulpverlening bereikt grote groepen mensen niet:**
  - 70% van de huishoudens met betaal- of schuldproblematiek zijn ‘onzichtbaar’
  - Mensen melden zich pas na jaren
  - Een schuldregeling is lastiger te organiseren voor flexwerkers en ZZP’ers

Traag beslissen

- **Tijd en stress tot besluit over een schuldenregeling zijn groot**
  - Hulpverlening focust vaak op gedragsverandering in plaats van reduceren schuld
  - Het voorbereidingstraject tot besluit kan lang duren, en verschilt per gemeente

Traag oplossen

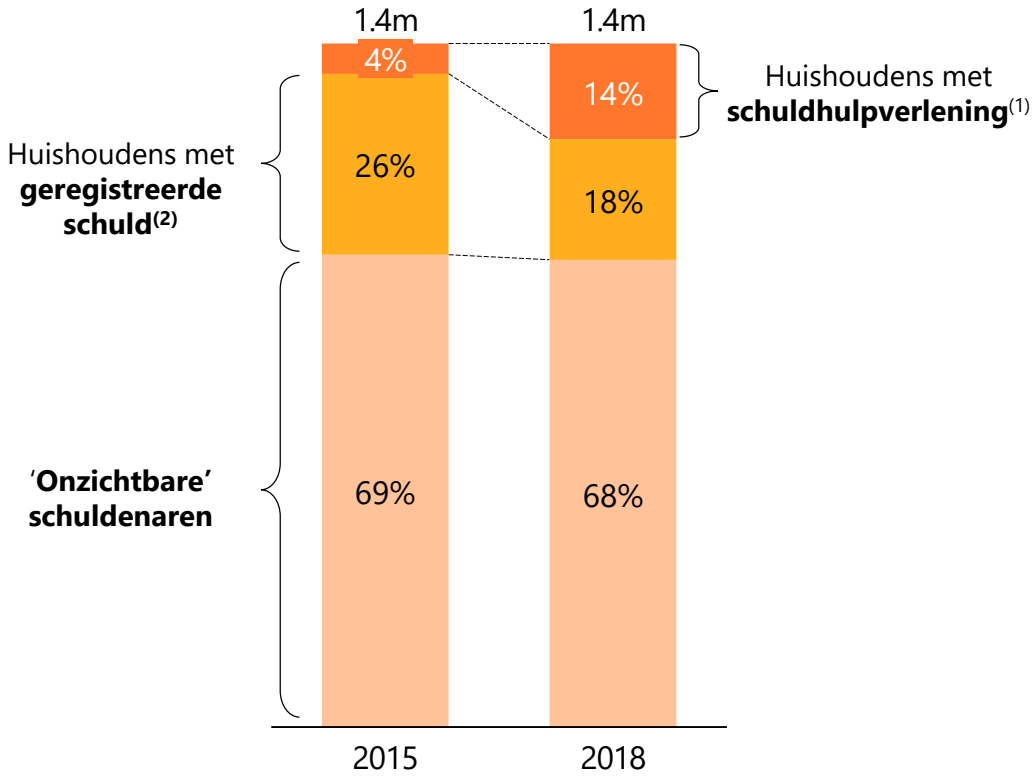
- **Tijd en stress tot verklaring ‘schuldenvrij’ zijn groot:**
  - Slechts 1/3 van schuldhulpaanvragen leidt tot een schuldregeling
  - In het geval van een schuldregeling duurt het vaak 36 maanden voordat iemand ‘schuldvrij’ is

- **Versnippering in de schuldhulpketen en verschillen in aanpak tussen gemeenten en private partijen**; hierdoor is het lastig om samen te werken, effectiviteit te meten, initiatieven te schalen en vinden overlappende inspanningen plaats

- **Gebrek aan (betrouwbare) cijfers** over verschillende doelgroepen en de effectiviteit van de verschillende onderdelen van schuldhulpverlening en schuldhulpmethoden

Bijna 70% van alle huishoudens met betaal- of schuldproblematiek in Nederland zijn ‘onzichtbaar’

Huishoudens met betaal- en schuldproblematiek NL
(‘15, ‘18)

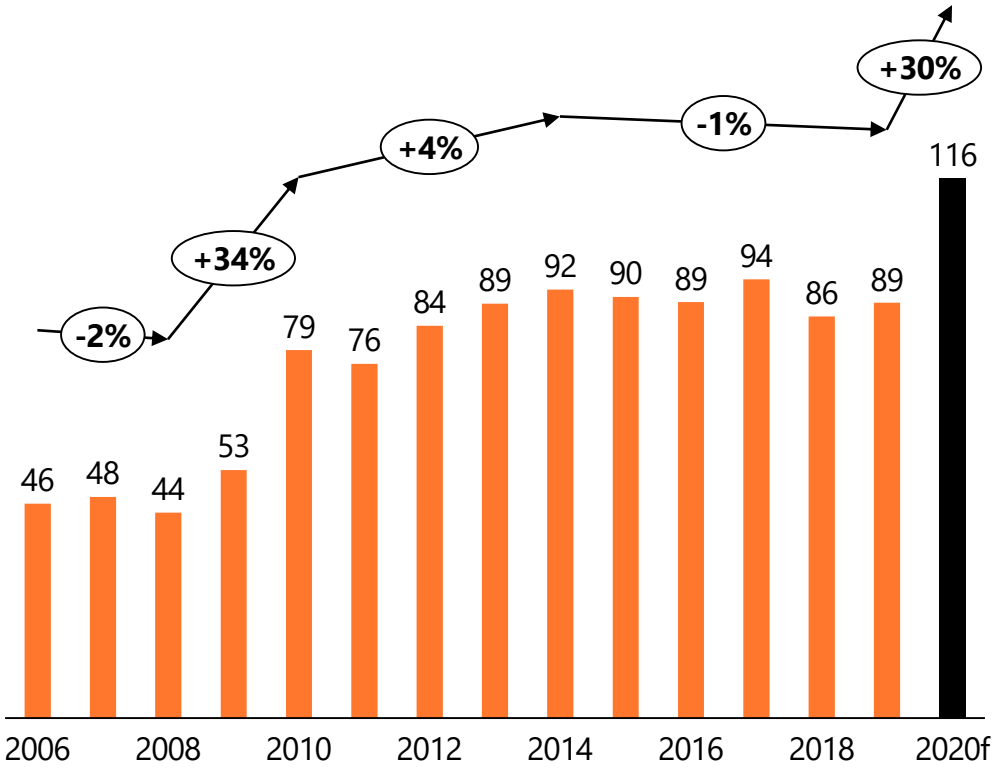
- **Bijna 70%** van de huishoudens met schuld- en betaalproblematiek **zijn** ‘**onzichtbaar**’ voor officiële instanties
- **Slechts 14%** van alle schuldenaren **vindt hulpverlening**; in 2018 zaten in totaal zo’n 193k in de hulpverlening
- Als schuldenaren geen hulp zoeken is dat veelal omdat zij:
  - **Angst** hebben voor het saneringstraject (‘alles wordt afgepakt’)
  - Het hulpverleningstraject **ingewikkeld** vinden
  - **Niet doorhebben** dat ze hulp nodig hebben
  - Zich **schamen** voor het hebben van schuld

Hierdoor is het voor de (lokale) overheid en instanties lastig om schuldenproblematiek vroegtijdig in te dammen

(1) Zoals geregistreerd bij het NVVK en WSNP; (2) Huishoudens met geregistreerde schuld bij zorgverzekering, CJIB, belastingaanslagen, belastingtoeslagen, WSNP, NVVK, schatting voor zowel 2015 als 2018 op basis van percentage van totaal huishoudens in 2015 (5,6%) afkomstig van CBS.
Bronnen: CBS; Nibud; Schuldhulpmaatje (2018); Deloitte analyse

Als mensen zich melden voor hulp is dat gemiddeld pas na 5 jaar; dan is de problematiek al hoog opgelopen

Aanvragen voor schuldhulpverlening NVVK
('06 - '20f, '000, %-CAGR)

- In de vorige crisis periode **tussen 2008 en 2013 verdubbelde het aantal aanvragen** voor schuldhulpverlening bij het NVVK
- Dit **aantal nam tussen 2013 en 2019 nauwelijks af**, mogelijk doordat meer mensen de weg naar hulp vinden
- Gemiddeld wachten mensen met betaalproblematiek zo'n **5 jaar voordat zij hulp zoeken**(1)
- Gemiddeld heeft iemand dan al **13 schuldeisers**
- En het **gemiddelde schuldbedrag**(2) is dan opgelopen tot **€ 43.300:**
  - Alleen particulier: € 39.029
  - Alleen ondernemer: € 107.186
- In 2020 wordt een **stijging van minimaal 30%** in het aantal **hulpvragen** verwacht

(1) Zoals o.a. gepresenteerd in 'Veel schuldenaren weten schuldhulp slecht te vinden', Nibud in ESB 2019; (2) O.b.v. 2019 cijfers van NVVK.
Bron: NVVK; Nibud

Van de mensen die zich aanmelden wordt in de schuldhulpketen voor slechts 32% een betaalregeling getroffen

Schuldhulpketen (schatting 2018, %, absoluut)

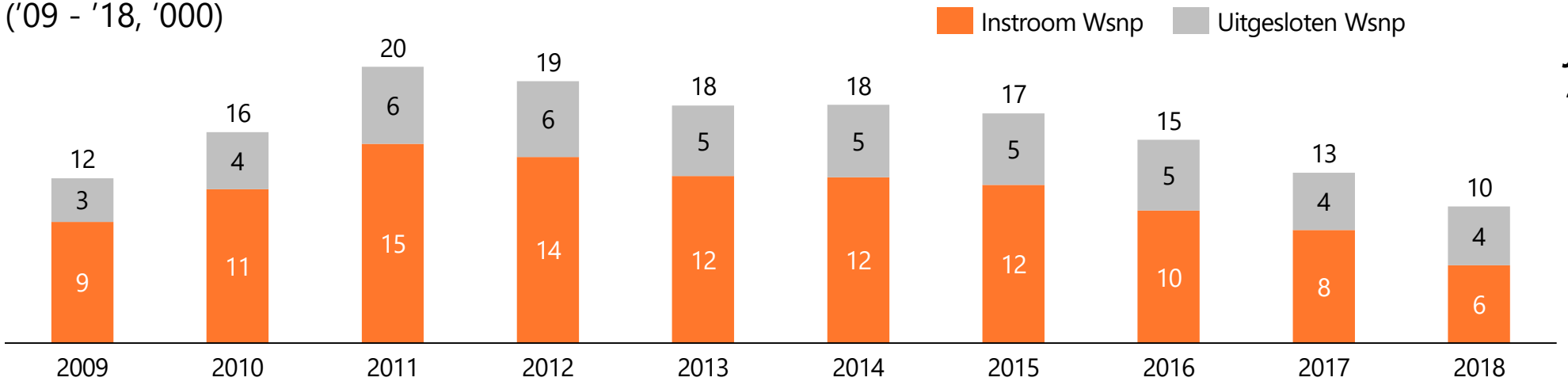

- Van de schuldhulpvragen leidt **25% tot een minnelijke betaalregeling** en **7% tot een wettelijke regeling**
- Van de schuldhulpvragen leidt **5% tot zowel afwijzing voor minnelijke- als voor een wettelijke regeling**
- Van de overige **63% is het niet precies te zeggen** hoe deze is verdeeld, maar er zijn 4 mogelijkheden:
  - Afwijzing voor hulpverlening of minnelijk akkoord
  - Uitval door eigen keuze schuldenaar
  - Uitstroom naar bewindvoering
  - Schuldprobleem succesvol opgelost zonder betaalregeling

Msnp = minnelijke regeling natuurlijke personen o.b.v. bemiddeling, Wsnp = wettelijke regeling natuurlijke personen o.b.v. rechterlijke uitspraak.
Bron: Nibud; WSNP; NVVK; Deloitte analyse

En de instroom in de wettelijke schuldsanering daalt al sinds 2011

Verzoeken en toekenningen Wsnp NL
('09 - '18, '000)

Jaar op jaar 2011- 2018

-10% verzoeken

-13% instroom

- De **afname van Wsnp-zaken correleert niet** met de ontwikkeling van het aantal personen met schuldenproblematiek(1)
- De **doorstroom naar de wettelijke regeling loopt vaak vast,** volgende de Nationale Ombudsman onder andere door:
  - Uitsluitingscriteria in het gemeentelijke traject
  - Slechte voorlichting over de mogelijkheden van Wsnp
  - Uitsluiting van 10 jaar voor mensen met een zogenoemde 'fraudeschuld' bij UWV, SVB of gemeenten
- In 2018 werd ruim **92,5% van Wsnp-zaken** met een schone lei of anderszins **positief afgesloten**(2)

* Totalen tellen niet op als gevolg van afrondingsverschillen. (1) In 2013 meldden zich 89.000 personen met een schuldhulpvraag bij een NVVK-lid, in 2018 waren dat er 85.000 - ofwel een jaar op jaar daling van slechts -0,9%; (2) Betreft voldoening van alle schulden, hervatting betalingen, een Wsnp-akkoord, of schone lei (15e meting over het jaar 2018).
Bronnen: Bureau Wsnp; Trouw; Deloitte analyse

Door COVID-19 intensiveren nu twee al bestaande uitdagingen voor schuldhulpverlening in Nederland

Uitdagingen	Deeluitdaging
Uitdaging 1 Hoe zorgen we dat mensen niet door COVID-19 van een (tijdelijke) disbalans afglijden naar schuldenproblematiek?	Hoe komen we tijdig in contact met doelgroepen met beginnende schuldproblematiek door Covid-19?
	Welke oplossingen kunnen we bieden aan nieuwe kwetsbare groepen zoals flexwerkers, jongeren, en ZZP'ers?
Uitdaging 2 Hoe zorgen we dat een mensen met problematische schulden snel van hun schuldenproblematiek af worden geholpen?	Hoe versnellen we de besluitvorming rondom schuldhulpverlening?
	Hoe versnellen we de doorstroom en succesvolle uitstroom naar zorgvrij?

3. Oplossingsrichtingen

Mogelijke oplossingsrichtingen voor een effectieve en gezamenlijke aanpak

Als basis voor dialoog en actie is in overleg met betrokkenen een long list van oplossingsrichtingen verzameld

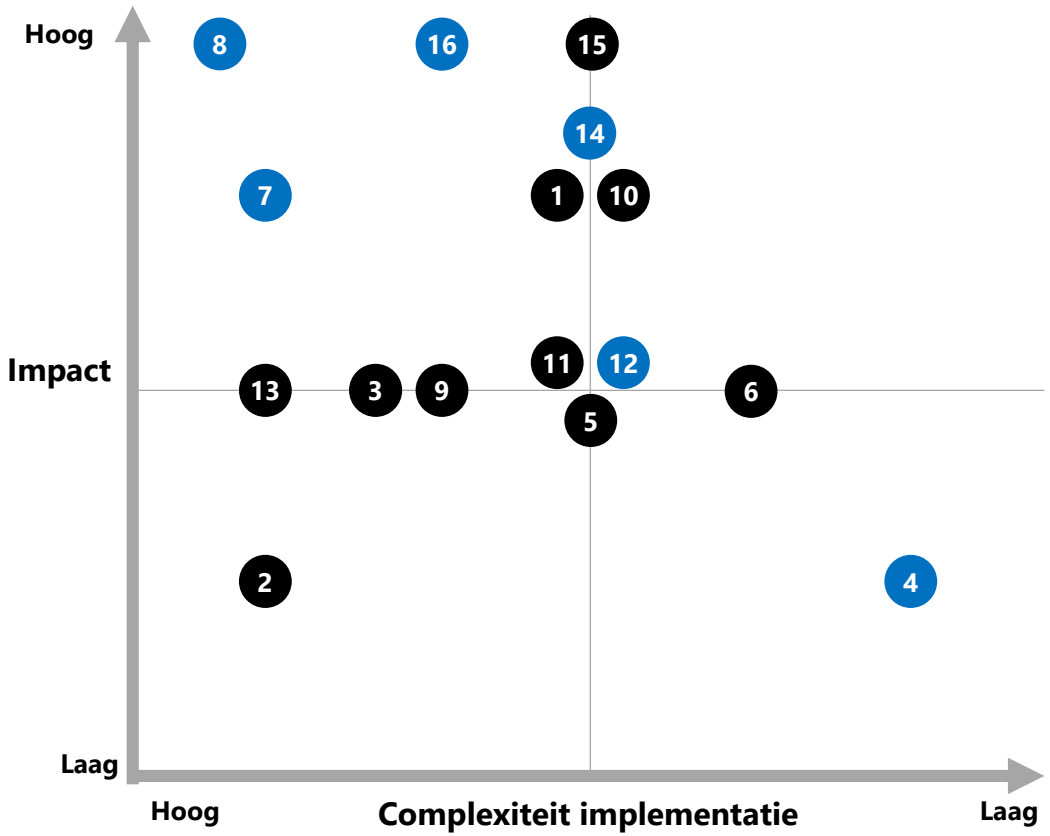
Opmerkingen bij oplossingsrichtingen

Niet uitputtend	De beschreven oplossingsrichtingen zijn niet uitputtend, het accent ligt op de boeggolf en op oplossingen die door de betrokken partijen kunnen worden beïnvloed
Input	Er is input opgehaald uit gesprekken met NIBUD, NVVK, VNG, NVB, SZW, Wijzer in Geldzaken, Manifestgroep en andere organisaties in de periode 15 mei tot 10 juni 2020
Bestaand en nieuw	Oplossingsrichtingen worden gezocht in het opschalen en versnellen van bestaande initiatieven en het ontwikkelen van nieuwe initiatieven
Actiegericht	De oplossingsrichtingen in dit actieplan zijn zoveel mogelijk actiegericht; dit past bij de aard, omvang en urgentie van de uitdaging waar we voor staan
Na 16 juni	Na 16 juni 2020 vindt een verdere uitwerking, haalbaarheidstoets en operationalisering plaats (wie, wat, wanneer) voor een aantal van de oplossingsrichtingen en borging in reeds lopende trajecten

Er zijn nu 16 oplossingsrichtingen opgehaald; zowel het opschalen van bestaande initiatieven, als het initiëren van nieuwe initiatieven

Oplossingsrichtingen

● = Bestaand opschalen ● = Nieuw initiëren

Legenda

▭ = Extra aandacht komende 2 maanden

16	Privaat-publiek opkoopfonds voor schulden
1	Bewegwijzering naar schuldhulpverlening vergemakkelijken
10	Collectief schuldregelen
6	Optimaliseren van gebruik van voorzieningen (i.e. toeslagen)
15	Verkorten Wsnp-regeling naar 12 maanden
14	Datastandaardisatie en monitoring schuldenproblematiek
4	Vroegsignalering door koppelen zelfstandigen aan schuldhulp
5	Overbruggingskrediet voor niet-bancaire betaalverplichtingen
11	Versimpelen en/of verminderen van de uitsluitingscriteria
12	Afschaffen van verplichting minnelijk traject alvorens Wsnp
7	Oprichten van een 'Nederlands Instituut voor betaalregelingen'
8	Eenmalig collectief kwijtschelden
3	Maximaliseren van impact van huidige vroegsignalering initiatieven
9	Uniforme digitale manier van uitwisselen gegevens
13	Landelijk Garantiefonds Saneringskrediet
2	Stimuleren eigen initiatief van (nieuwe groepen) schuldenaren

(1) Op basis van o.a. bereik, impact op missie 'zorgvrij NL', complexiteit, en tijd tot realisatie impact
Bron: Deloitte analyse

De komende maanden zetten we gezamenlijk extra stappen

Ambitie: Nederland schuldzorgvrij, *ondanks* de gevolgen van Covid-19

Snel hulp

1. Opschalen van de **Nederlandse Schuldhulproute** voor bestaande en nieuwe doelgroepen met betaalproblemen
6. Versnellen van het initiatief **De VoorzieningenWijzer** voor kwetsbare groepen met terugval van inkomsten door COVID-19

Sociale oplossing

14. Aanpak **datastandaardisatie** en **(dashboard) monitoring** van schuldenproblematiek onder verschillende doelgroepen en de effectiviteit van interventies
16. Uitwerken van een business case en implementatieplan voor **een privaat-publiek opkoop-fonds** voor particuliere schulden

Kort traject

10. Opschalen van **collectief schuldregelen** door afspraken met schuldeisers en standaardisatie van de aanpak van schulddossiers
15. Verkennen van mogelijkheid en draagvlak tot **verkorten aflossingsperiode** van een traject **schuldsanering** van 36 naar 12 maanden

En proberen we ons te richten op alle fasen van schuldproblematiek

1 6

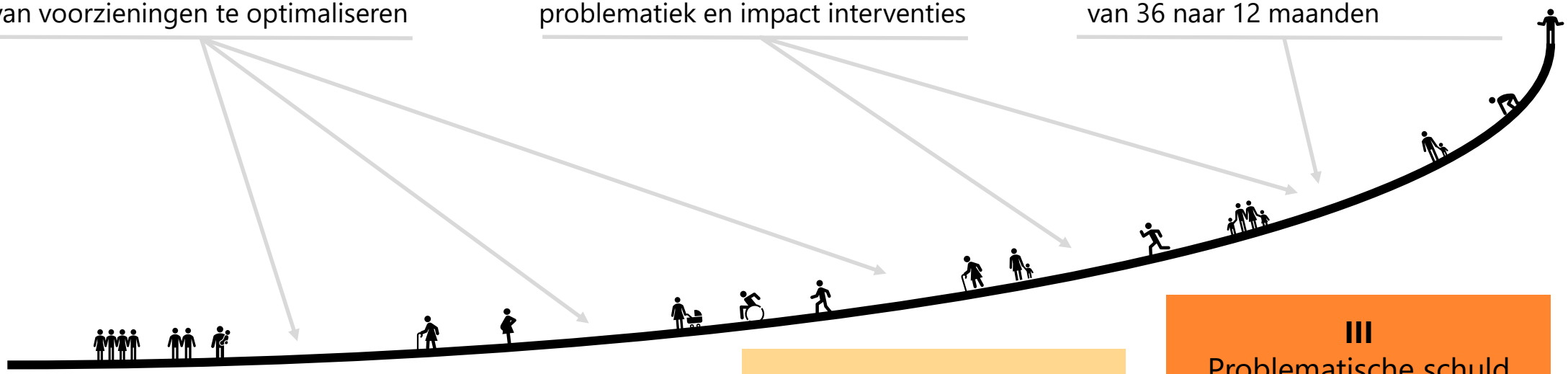
Mensen met (potentiele) **betalings- of schuldproblemen sneller vinden en helpen** door de route naar hulpverlening te verbeteren gebruik van voorzieningen te optimaliseren

14 16

Betalingsproblematiek en schulden snel en sociaal oplossen en erger voorkomen door een privaat-publieke opkoopfonds en monitoring van problematiek en impact interventies

10 15

Sneller traject en uitstroom uit saneringstraject door collectieve afhandeling van schulddossiers en het verkorten van aflossingsperiode van 36 naar 12 maanden

0
Zorgenvrij

I
Tijdelijke disbalans

II
Betalingsproblematiek

III
Problematische schuld

Appendix

Overzicht oplossingsrichtingen

Tijdig bereiken van nieuwe doelgroepen door betere vroeg-signalering, mobilisatie en bewegwijzering naar hulp

	Oplossingsrichting	Probleem	Doelgroep	Stakeholders	Initiatieven	Actie
1	**Bewegwijzering naar schuldhulpverlening vergemakkelijken** voor mensen met beginnende schulden om tijdig problemen aan te kunnen pakken	Onduidelijkheid over waar men terecht kan voor hulp, in het bijzonder voor nieuwe schuldenaren die onbekend zijn met hulpverlening	Nieuwe schuldenaren	• Gemeenten • Private schuldeisers (banken) • NVVK, NIBUD • Wijzer in Geldzaken	• Schuldhulproute NL	Opschalen
2	**Stimuleren eigen initiatief van (nieuwe groepen) schuldenaren** door mobiliseren van de omgeving en extra voorlichting	Barrières voor nieuwe schuldenaren om hulp te zoeken; zoals angst, onwetendheid, of schaamte	Nieuwe schuldenaren	• Gemeenten • Banken • Verzekeraars • MinSZW	• Geldfit.nl / traject Aegon • Kom uit je schuld • 115-schulden-te-lijf • Jongeren Persp. Fonds	
3	**Maximaliseren van impact van initiatieven voor vroegsignalering** om tijdig problemen aan te kunnen pakken	Initiatieven voor vroegsignalering zijn nog gefragmenteerd	Nieuwe schuldenaren	• Gemeenten • Private schuldeisers • Nibud, NVVK	• Leidraad Vroeg-signalering (NVVK) • Convenant vroegsignalering • Schuldhulproute NL	
4	**Vroegsignalering door koppelen zelfstandigen aan schuldhulp** indien aangemeld voor een tijdelijke maatregel zoals de TOZO	Zelfstandigen zijn nog niet wegwijs in de route naar schuldhulpverlening	Zelfstandigen	• Gemeenten • Min SZW		Initiëren

Snelle ondersteuning nieuwe groepen door overbruggings-krediet, voorzieningen, snelle betaalregelingen en kwijtschelding

	Oplossingsrichting	Probleem	Doelgroep	Stakeholders	Initiatieven	Actie
5	**Overbruggingskrediet voor niet-bancaire betaalverplichtingen** en schulden laten waarborgen door landelijk garantiefonds	Voor particulieren is het lastig om aan additioneel krediet te komen om aan niet-bancaire vaste betalingen te kunnen voldoen zoals huur en verzekeringen	Mensen met tijdelijke disbalans door Covid-19 maar mét uitzicht op werk en inkomen	• Rijk • Gemeenten	• Bestaande initiatieven vanuit bancaire wereld	Opschalen
6	**Optimaliseren van gebruik van voorzieningen (i.e. toeslagen)** voor mensen met een laag en flexibel inkomen, in het bijzonder flexwerkers, jongeren, en ZZPers	Onvoldoende kennis en/of barrières voor mensen om voorzieningen aan te vragen	Jongeren, flexwerkers, ZZP'ers	• Gemeenten • Woningcorporaties en welzijnsorganisaties	• De VoorzieningenWijzer	
7	**Oprichten van een 'Nederlands Instituut voor Betaalregelingen'** waarbij publieke en private organisaties afspraken maken over regelingen bij *beginnende* betaalachterstand of schuld	Versnippering in de aanpak rondom betaalregelingen als het gaat om beginnende betaalproblematiek en nieuwe doelgroepen zoals jongeren, flexwerkers of ZZP'ers	Jongeren, flexwerkers, ZZP'ers	• NIBUD • NVVK • Private en publieke schuldeisers	• N.v.t.	Initiëren
8	**Eenmalig collectief kwijtschelden** door landelijk opkopen van (oninbare) schuld ontstaan door COVID-19 situatie van overmacht	COVID-19 brengt (deels) door overmacht een 'boeggolf' van mensen in de betaalproblemen, met risico op bouw van problematische schuld	Jongeren, flexwerkers, ZZP'ers	• Rijk • Gemeenten • Private schuldeisers	• N.v.t.	

Snellere besluitvorming door digitaal werken, collectief schuldregelen en versimpelen van criteria

	Oplossingsrichting	Probleem	Doelgroep	Stakeholders	Initiatieven	Actie
9	**Uniforme digitale manier van uitwisselen gegevens** voor schuldendossiers tussen schuldhulpverleners en schuldeisers	Tijdsverlies door gebrek aan standaardisatie in communicatie en een veelvoud van portals / verschillende communicatiemedia	• Schuldeisers • Schuldhulpverleners	• NVVK, NVG • Schuldeisers • Hulpverleners • IT leveranciers	• Schuldenknooppunt	Opschalen
10	**Collectief schuldregelen** door afspraken met schuldeisers en standaardisatie aanpak	Het duurt maanden soms jaren voordat alle schuldeisers akkoord gaan met een saneringsvoorstel	• Alle schuldenaren	• Gemeenten • Schuldeisers • NVVK • VNG • SchuldenLabNL	• Collectief Schuldregelen	
11	**Versimpelen en/of verminderen van de uitsluitingscriteria** zodat meer mensen sneller in aanmerking komen voor schulphulpverlening	Uitsluiting van schuldenaren die baat hebben bij schuldhulpverlening	• Alle schuldenaren *buiten* traject van hulpverlening / regeling	• Rijk • Gemeenten • NVVK • VNG	• N.v.t.	Initiëren
12	**Afschaffen van verplichting minnelijk traject** alvorens naar een WSNP over te kunnen gaan	Uitsluiting en/of langdurig proces van schuldenaren die baat hebben bij een WSNP	• Alle schuldenaren *buiten* traject van hulpverlening / regeling	• Rijk • VNG • Gemeenten	• N.v.t.	

Sneller zorgvrij door beter inzicht in effectiviteit interventies, meer sanering, kortere sanering en vroeg opkopen van schuld

	Oplossingsrichting	Probleem	Doelgroep	Stakeholders	Initiatieven	Actie
13	**Landelijk Garantiefonds Saneringskrediet** om de inzet van het effectievere saneringskrediet te stimuleren boven gebruik van schuldbemiddeling	Schuldbemiddeling wordt nog steeds veel vaker gebruikt dan saneringskrediet, daarnaast is saneringskrediet niet in alle gemeentes een optie voor schuldenaren	• Alle schuldenaren	• Rijk • Gemeenten • NVVK • Sociale Banken Nederland (SBN)	• NVVK petitie LGS	Opschalen
14	**Standaardisatie data collectie en monitoring** om doelgroepen in kaart te brengen en de effectiviteit van interventies te meten	Er is onvoldoende bekend over de effectiviteit van hulpinterventies en compositie van verschillende doelgroepen schuldenaren	• Hulpverleners • Beleidsmakers	• Gemeenten • VNG • Nibud • SchuldenlabNL • BKR	• N.v.t.	Initiëren
15	**Verkorten aflossingsperiode schuldsanering van 36 naar 12 maanden** om periode van zorg en stress te verminderen	Het huidige traject *na* besluit over een betalingsregeling duurt nog eens 36 maanden	• Alle schuldenaren	• Rijk • Gemeenten • NVVK • Schuldeisers	• N.v.t.	
16	**Opzetten van een privaat-publiek opkoopfonds** voor (beginnende) particulier schulden	Des te langer schuldproblemen duren, des te groter het persoonlijk leed en de maatschappelijke kosten	• Nieuwe schuldenaren	• SchuldenLabNL • Deloitte • Private schuldeisers	• N.v.t.	

Deloitte.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited ("DTTL"), its global network of member firms and their related entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about to learn more.

Deloitte is a leading global provider of audit and assurance, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services. Our network of member firms in more than 150 countries and territories serves four out of five Fortune Global 500® companies. Learn how Deloitte's approximately 286,000 people make an impact that matters at www.deloitte.nl.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms or their related entities (collectively, the "Deloitte network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.

© 2020 Deloitte The Netherlands